

5è Congrés de Convivència a la ciutat (Lleida, 14-12-2010)

Sessió: La veu de les persones

Intervenció de Joan Vila i Triadú

President del Grup de Periodistes Ramon Barnils

En primer lloc, vull agrair als organitzadors del Congrés per convidar-me a intervenir en aquesta sessió. El moderador acaba de citar la meva doble vessant, de director general de Comunicació i de president del Grup de Periodistes Ramon Barnils. Si estiguessim en un acte dedicat al sector audiovisual, em plauria molt parlar de la meva experiència al món de la comunicació de proximitat –m'hi referiré només de passada al final de la meva intervenció-, però tractant-se d'un congrés sobre convivència a la ciutat i trobant-nos en la sessió titulada "La veu de les persones", deixeu-me que us parli en nom del Grup de Periodistes Ramon Barnils.

El Grup va néixer fa gairebé una dècada, l'estiu del 2001, pocs mesos després de la mort de Ramon Barnils, un periodista que per a la majoria de nosaltres ha estat un mestre i un referent. I que considerem que ha deixat una empremta important en el periodisme català de la segona meitat del segle passat, fins al punt que nosaltres en reivindicuem la memòria personal i professional, i sobretot l'esperit que ell encarnava pel que fa a la manera d'entendre la professió a què ens dediquem.

Ara per ara, el Barnils és l'únic grup no sectorial o temàtic organitzat i que funciona regularment al nostre país. Som una setantena de membres, de diferents llocs de Catalunya, amb diferents orígens i trajectòries professionals i amb molt diverses ocupacions en aquests moments. S'hi apleguen des de companys que ocupen llocs de màxima responsabilitat en la principal empresa de comunicació del país, em refereixo al president de la CCMA, Enric Marín, i a la directora de TV3, Mònica Terribas, passant per alguns que han estat directors generals o alts càrrecs del govern sortint, com Eduard Voltas o Jordi Fortuny, passant per periodistes força coneguts com Rita Marzoa (Catalunya Ràdio), Lluís Gendrau (president de l'APPEC) o Vicent Partal i Assumpció

Maresma (impulsors de Vilaweb), a més de molts altres redactors, free-lancers o joves llicenciats acabats de sortir de les Facultats de Periodisme.

Alguns, per desprestigiarnos, diuen que ens uneix una ideologia política per damunt de tot, que la majoria som sobiranistes o obertament independentistes, i que per això estem junts en aquest Grup. Però, sense negar que hi hagi un component ideològic de rerafons, m'atreveixo a afirmar que el que realment ens lliga i ens fa creure que és útil pertanyer al Grup és alguna cosa que té molt a veure amb el Congrés que estem celebrant avui aquí a Lleida: la nostra manera d'entendre com ha de ser el periodisme.

Hi ha dos punts dels set que conformen la nostra declaració de principis –la trobareu íntegra en els projectes que he deixat a la taula d'entrada- que lliguen molt amb el que m'agradaria explicar-vos en la meua intervenció: us els llegeixo, perquè són molt breus. Un diu: **Defensem una informació documentada i contrastada que promogui la reflexió i l'anàlisi.** L'altre diu: **Volem respondre els interessos de la societat civil com a protagonista de la informació més enllà de l'institucionalisme.** Tots dos punts són com dues cares de la mateixa moneda: de cara endins volem un compromís dels professionals dels periodisme amb la informació documentada i contrastada, lluny del rumor fàcil o la tàctica de l'escampa que alguna cosa serà veritat, en què malauradament s'han instal·lat molts mitjans avui dia. De cara enfora, cap a la societat de la qual nosaltres com a periodistes no ens podem pas distanciar, volem estar amatents a les demandes i als interessos de la societat civil, perquè si no ho fem, ens quedem en la pàtina de tot allò que és oficial, institucional, i llavors ens quedem atrapats en els interessos de les institucions, que sovint són les que financien els mitjans de comunicació, directament o indirecta, o, en un sentit més negatiu encara, en els interessos dels grups econòmics privats que utilitzen els mitjans per a les seves finalitats comercials.

Arribats en aquest punt, se'ns planteja un dilema: els periodistes, com a professionals, som subjectes en nosaltres mateixos, vull dir, tenim capacitat d'actuació, o estem subordinats als mitjans que ens contracten i ens paguen els sous? El Grup té una línia clara en aquest dilema: com a professionals, hem de

pretendre **combatre el dirigisme, la censura i l'autocensura amb què exerceixen la majoria dels mitjans**, així ho tenim escrit a la nostra declaració de principis que abans us esmentava. No sempre és possible fer-ho amb èxit, això de combatre el dirigisme i la censura, de vegades les circumstàncies personals s'imposen, perquè no et pots enfrontar sol contra un grup empresarial, per exemple, però com a mínim, que no sigui perquè no ho tinguem clar, que ho deixem de fer. Hi ha, però, moltes coses que un professional pot assumir com a responsabilitat individual, sense esperar que li garanteixin des de dalt: l'ús correcte de la llengua, per exemple, en què escriu o parla. Aquest és una altra de les nostres raons de ser com a Grup: **potenciar l'ús del català i vetllar per la seva qualitat en la pràctica comunicativa**.

Però tornem al fil del discurs: com aconseguir que els mitjans de comunicació responguin realment als interessos de la societat civil en el seu conjunt i no pas als de determinats lobbis empresarials o polítics? Doncs, només es pot aconseguir d'una forma: que la societat civil pressioni fins a aconseguir-ho. És a dir, només si la societat pren consciència de la importància de disposar d'uns mitjans de comunicació neutrals, independents, lliures de condicionants econòmics, sabrà reclamar-los així, sabrà que els necessita així. I per arribar a aquest punt de partida, els periodistes hi tenim molt a dir, perquè des de dins dels mitjans podem ajudar als que són fora a veure certes coses difícils de percebre o que semblen d'una manera però són d'una altra. M'explico, creiem que els periodistes ens hem de prendre com una tasca inherent a la nostra professió fer els mitjans més transparents, més assequibles, més participatius, menys blindats a l'exterior. No només hem de treballar per fer uns mitjans més rigorosos i de més qualitat, que també, sinó que alhora hem d'empènyer des de dins per obrir-los més a la ciutadania.

Això, que en teoria sembla molt bonic però molt difícil de dur a la pràctica, perquè el dia a dia, la precarietat laboral, els llargs horaris de dedicació, fa que l'únic important és acabar la feina que t'han assignat i anar-te'n a casa a gaudir de la teva vida personal, que va escassa de temps, doncs, hem trobat una manera de contribuir-hi des del Grup Barnils. I ens hem inventat una cosa que creiem que ajuda a treballar per aquest objectiu en principi força utòpic d'obrir

els mitjans. Es tracta de l'Observatori Crític dels Mitjans que hem batejat com a Media.cat.

Fa un any i escaig que funciona i té un objectiu molt clar: analitzar i explicar els continguts dels mitjans del nostre àmbit lingüístic des d'un punt de vista crític. I fer-ho des de dins, és a dir, des de l'òptica dels professionals. Amb Media.cat volem arribar a aquesta societat civil interessada en disposar de veus crítiques i elements d'anàlisi del discurs dels mass media. També, és clar, volem arribar als nostres col·legues, als periodistes que no comparteixen les nostres inquietuts, a veure si amb el que anem publicant, els fem despertar una mica la consciència crítica cap al treball que fan dia a dia. I finalment, als estudiosos i professors universitaris que estan continuament analitzant continguts dels mitjans en les seves classes o investigacions i que, per tant, reben amb els braços oberts qualsevol informació ordenada i sistemàtica al respecte.

A Media.cat hem hagut de restringir una mica el focus de la nostra anàlisi, perquè evidentment, pretendre abarcar tots els mitjans del món i tots els àmbits tècnics seria un plantejament inabastable pels recursos de què disposem. Així, geogràficament, hem acotat l'abast a tots aquells mitjans que es publiquen o emeten o es difonen per Internet en l'àmbit dels Països Catalans. I temàticament, hem decidit prioritzar quatre àrees:

- El discurs dels mitjans en qüestions com la violència, els conflictes polítics i socials, l'abús del llenguatge masclista o xenòfob, etc.
- El discurs sobre la llengua catalana (com ja he citat abans, volem obrir un debat sobre la responsabilitat tant d'empreses com dels professionals individualment en la potenciació de la nostra llengua).
- La creació dels imaginaris polítics i dels marcs de referència que cada mitjà assumeix de forma no gens casual.
- La publicació d'eines i mètodes per a la pràctica periodística rigorosa i amb criteris d'autocentrament nacional (aquesta és la part que creiem que pot ser més útil als moviments socials o ciutadans perquè puguin tenir així una actitud més crítica amb els mitjans).

En aquest any i escaig que l'observatori Media.cat porta en funcionament, hem publicat més de dues-cents cròniques o petites notícies diàries comentant o analitzant temes del dia a dia dels continguts dels mitjans; per exemple, com han fet el seguiment de determinat tema des d'un i altre mitjà, o des d'un territori o un altre. Aquesta actualització diària la fa un periodista del Grup, que hi dedica unes dues hores diàries, més o menys. I les podeu consultar totes, perquè van quedant acumulades en l'interior del web.

Però el més significatiu de l'Observatori, el que ha cridat més l'atenció fins ara i el que constatem que arrossega més visites cap a dins, són els informes monogràfics i d'una certa extensió que publiquem cada mes o mes i mig, aproximadament. Són estudis en profunditat d'un aspecte concret que ens interessa analitzar, i que encarreguem a periodistes de dins o de fora del Grup però que poden dedicar-hi el seu temps d'una forma una mica intensiva.

De la desena d'estudis monogràfics que hem publicat (tots ells es poden consultar i descarregar íntegres al web media.cat), m'agradaria destacar-ne dos o tres. Per exemple, el primer, el que va servir també per presentar l'Observatori el 6 d'octubre de 2009 al Centre Internacional de Premsa de Barcelona, i que portava per títol **"Marcs de referència als Telenotícies de TV3"**. Aquest informe va posar xifres per primer cop a un fenomen que altres havien detectat, però sense analitzar quantitativament: que els TN dediquen prioritàriament el seu temps a notícies de l'àmbit dels Països Catalans (molt del Principat, gairebé res del País Valencià i les Illes), excepte en les seccions de Política i Economia, en que el marc predominant és l'estat espanyol. I cadascú que en tregui les conclusions que trobi pertinents.

També hem analitzat coses com el tractament de la premsa barcelonina de les mobilitzacions estudiantils contra el Pla de Bolonya; la cobertura del conflicte laboral a l'empresa Seat; la TDT local als Països Catalans; el tractament informatiu de la segona jornada de consultes sobiranistes per part dels mitjans escrits i digitals; la retallada social del govern espanyol a les tertúlies matinals de ràdio i televisió; la llei del cinema; o el corredor mediterrani en la premsa valenciana i catalana.

Un dels informes que ha tingut més ressó ha estat un que vam fer d'urgència, en només una setmana, i és el que vam dedicar a la cobertura mediàtica de la mort de Samaranch. L'estudi concloïa i denunciava que una part important dels articles d'opinió i de les cròniques sobre la vida del que va ser president del COI van ignorar completament el vessant franquista del personatge.

Hi ha diversos informes més en preparació, però també me n'agradaria destacar un, que, a més, volem que tingui periodicitat anual, i seria un resum dels temes silenciats pels mitjans de comunicació en l'any que ara estem a punt d'acabar. És a dir, no només parlem de com han tractat diferents temes els mitjans, sinó que també volem destacar què és allò que considerem important i que no ha aparegut gairebé mai als mass media.

Sabem que el nostre Observatori és diferent dels molts observatoris que funcionen des de l'àmbit universitari, que no tenim l'empareda d'un grup de recerca acadèmic, però malgrat això, des del seu naixement, hem buscat experts o professors universitaris que avalessin la nostra tasca i que donessin suport concret a determinats informes. Així, hem comptat amb la col·laboració de persones del prestigi de **Josep Gifreu**, catedràtic de Comunicació de la Universitat Pompeu Fabra, **Cristina Pulido**, professora de Comunicació de la Universitat de Barcelona, **Xavier Giró**, director del Departament de Mitjans, Comunicació i Cultura de la Facultat de Ciències de la Comunicació de la UAB i director de l'Observatori de la Cobertura dels Conflictes (OCC), **Josep Lluís Gómez Mompert**, catedràtic de Periodisme de la Universitat de València, **Manuel Lladonosa**, catedràtic d'Història Contemporània de la Universitat de Lleida, **Santi Lapeira**, membre de la Junta de l'Acadèmia del Cinema Català, o **Germà Bel**, catedràtic d'Economia Aplicada de la Universitat de Barcelona i autor de nombrosos llibres i articles sobre infraestructures de transport.

Més enllà d'aquesta iniciativa del Grup Barnils, l'observatori crític dels mitjans, no voldria acabar sense esmentar dos conceptes més que van en la mateixa direcció de millora de la llibertat d'informació. Un és el de treballar per una comunicació que vagi en tots dos sentits, no només des del comunicador cap a

la massa silenciosa. En aquest àmbit, la irrupció d'Internet ha obert moltes possibilitats, que abans estaven restringides a coses molt acotades, com ara les cartes del director en un diari, o les trucades en directe en un programa de ràdio. Ara, les xarxes socials i Internet han obert un camí nou, ple d'incerteses i de dreceres equivocades (com ara els comentaris anònims en alguns mitjans digitals), però també ple de coses positives, com ara la possibilitat de contrarrestar versions oficials o de convertir els ciutadans en creadors de notícies. Els mitjans digitals, en aquest moment, estan molt per davant que els mitjans clàssics, en l'objectiu de bidireccionar el flux d'informació entre emissors i receptor. I per això estan ocupant cada cop més parcel·les de protagonisme en el món del periodisme actual.

L'altre reflexió a la que em referia és la de la comunicació de proximitat. Aquest és un àmbit en el qual a Catalunya som pioners: tenim un tresor molt propi i molt enriquidor que hauriem de preservar entre tots, ara que van maldades per culpa de la crisi. Tenim una xarxa espessa de publicacions, ràdios i televisions de caire local, comarcal o supracomarcal, que a més treballen en xarxa i que han ajudat moltíssim a dignificar el nostre periodisme, malgrat que algú encara els consideri mitjans de segona divisió. I aquí a Lleida ho sabeu molt bé, ja que disposeu de premsa escrita pròpia, també de ràdios i televisions i, per descomptat, mitjans digitals. Amb una capacitat de penetració entre el públic molt important, amb una influència gran en l'opinió pública. I és en aquests mitjans de proximitat on hi ha més facilitats perquè la ciutadania pugui accedir-hi i participar-hi activament, no només com a espectadors sinó com a agents actius.

Ja per acabar, voldria repetir el que va dir ara fa dos anys en aquesta mateixa ciutat, en el 3r Congrés de la Convivència, el periodista lleidatà i membre del Grup Barnils, Humbert Roma:

“Els mitjans de comunicació de masses són l'instrument que tenen els ciutadans i ciutadanes per exercir, en aquest àmbit, el seu dret a la lliure expressió. Aquest dret no consisteix només a difondre i rebre lliurement l'opinió sinó també, i sobretot, com a condició prèvia, difondre i rebre informació objectiva i

contrastada sobre els esdeveniments d'interès públic, així com anàlisis fonamentades que ajudin a formar-se un judici crític sobre aquests mateixos esdeveniments. Només a partir d'una informació objectiva i contrastada, amb les anàlisis fonamentades corresponents, tenen valor les opinions diverses expressades lliurement”.

Moltes gràcies.